

Gecertificeerde ketens en geïntegreerde gewasbescherming

Discussienota

Raakvlakken, verwachtingen en rollen met betrekking tot geïntegreerde gewasbescherming in gecertificeerde ketens

J.J. Ekkes
W. Arendse
M. Roosjen
P. Leendertse (CLM)

landbouw, natuurbeheer
en visserij

© 2003 Expertisecentrum LNV, Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij

Rapport EC-LNV nr.2003 /185
Ede/Wageningen

Teksten mogen alleen worden overgenomen met bronvermelding.

Deze uitgave kan schriftelijk of per e-mail worden besteld bij het Expertisecentrum LNV onder vermelding van code 2003/185 en het aantal exemplaren.

Oplage 40 exemplaren

Samenstelling J. J. Ekkes (projectleider), P.W. Arendse, M.G. Roosjen (allen EC-LNV) en P. Leendertse (CLM)

Druk Ministerie van LNV, directie IFA/Bedrijfsuitgeverij

Productie Expertisecentrum LNV
Bedrijfsvoering/Vormgeving en Presentatie
Bezoekadres : Galvanistraat 7
Postadres : Postbus 482, 6710 BL Ede
Telefoon : 0318 671400
Fax : 0318 624737
E-mail : Balie@eclnv.agro.nl

Voorwoord

Zowel de overheid als het bedrijfsleven willen komen tot een duurzame agrarische keten via o.a. certificering. Daarbij zou geïntegreerde gewasbescherming duidelijk een rol kunnen spelen.

Om helderheid in wederzijdse ambities en verwachtingen te krijgen, heeft het EC LNV in opdracht van de directie Landbouw van LNV interviews afgenomen bij een aantal partijen in de agrarische keten en bij maatschappelijke organisaties.

In deze interviews is gevraagd naar hun verwachtingen en hun eigen rol, maar ook naar de rollen die anderen, waaronder de overheid, spelen of zouden moeten spelen. De interviews hebben helder gemaakt dat er mogelijkheden voor versterking zijn. Duidelijk is ook geworden, dat de verwachtingen verschillen. Ook de rollen die men van elkaar en de overheid verwacht zijn voor alle partijen niet hetzelfde.

Echter om verder te komen tot samenwerking en versterking is het noodzakelijk dat de partijen hun verwachtingen delen. Ook is het noodzakelijk dat duidelijk is welke rollen de partijen van elkaar verwachten.

Deze notitie heeft als basis gediend voor het rondetafelgesprek tussen LNV en VROM met Milieukeur, MPS en Greenery.

De directie Landbouw gebruikt de informatie uit deze notitie en de uitkomsten van het rondetafelgesprek voor het verder invullen van het nieuwe gewasbeschermingsbeleid.

Drs. R.P. van Brouwershaven
Directeur Expertisecentrum LNV

Inhoudsopgave

1	Samenvatting	7
2	Inleiding	9
3	Resultaten	11
3.1	Gevolgte werkwijze	11
3.2	Onderlinge raakvlakken	11
3.3	Onderlinge verwachtingen en rollen	13
4	Opties voor de rollen van betrokken partijen	17
Bijlage 1	Samenvatting van gehouden interviews	19
Bijlage 2	Lijst van geïnterviewden	29

Samenvatting

Vanuit de gedachte dat zowel overheid als bedrijfsleven de mogelijkheden na willen gaan van certificering van landbouwproducten en productiewijzen is door middel van interviews met een aantal ketenpartijen gepoogd antwoord te krijgen op de vraag:

Hoe kunnen overheid en bedrijfsleven elkaar versterken om via certificering te komen tot een duurzame agrarische keten en hoe kan het aspect geïntegreerde gewasbescherming daarin meegenomen worden?

Uit de interviews is gebleken, dat alle geïnterviewde partijen ervan overtuigd zijn, dat er naar duurzame agrarische ketens gestreefd moet worden. Echter de motivering hiervan verschilt per partij en wordt mede bepaald door met name:

- de plaats, die de partij in de keten inneemt,
- de (bovenwettelijke) eisen, die de partij aan de grondstoffen stelt,
- de relatie met leveranciers/afnemers
- en de (on)afhankelijkheid van (inter)nationale markt.

De noodzaak om aandacht te besteden aan geïntegreerde gewasbescherming wordt door alle geïnterviewden partijen gedeeld. Bijna alle geïnterviewde partijen zijn op de één of andere manier bezig hieraan invulling te geven.

Belangrijk aspect hierbij is dat geïntegreerde gewasbescherming in principe in de eisen van EUREP-GAP is opgenomen. Maar ook andere certificeringssystemen stellen eisen, die geïntegreerde gewasbescherming stimuleren.

Door de primaire producenten is naar voren gebracht dat de mogelijkheden van de toepassing van geïntegreerde gewasbescherming beperkt worden door de op dit moment (augustus/september 2002) beschikbare middelenpakket.

De verwachtingen die de partijen hebben bij de beantwoording van de centrale vraagstelling zijn heel verschillend. Ook de rollen die men van elkaar en van de overheid verwacht zijn voor alle partijen niet hetzelfde.

Echter om verder te komen met certificering is het nodig dat betrokken partijen hun verwachtingen delen. Tevens moet men van elkaar weten welke rollen van elkaar verwacht kan worden. Overeenstemming daarbij is voor de verdere ontwikkelingen en acties belangrijk.

1 Inleiding

In de beleidsnota Zicht op Gezonde Teelt geeft het ministerie van LNV aan dat zij geïntegreerde gewasbescherming wil stimuleren. In dit gewasbeschermingbeleid wordt een stimulans verwacht vanuit de keten om aan te sluiten bij certificering. Vooral ketenpartijen kunnen onderling een belangrijke stimulans geven richting geïntegreerde gewasbescherming door middel van certificering. Ketenpartijen kunnen daarmee inspelen op de combinatie van eisen die op het bedrijfsleven afkomt (incl. boer en tuinder) door kwalitatief hoogwaardige producten leveren die tot de top van de markt behoren en die passen in een systeem van aansprakelijkheid en traceerbaarheid.

Doel project

Vanuit de gedachte dat zowel overheid als bedrijfsleven iets willen met certificatie van landbouwproducten en productiewijzen en de daarmee samenhangende terreinen en beleidsvelden (milieu, voedselveiligheid en productieomstandigheden) is het doel van het project antwoord te krijgen op de vraag:

Hoe kunnen overheid en bedrijfsleven elkaar versterken om via certificering te komen tot een duurzame agrarische keten en hoe kan het aspect geïntegreerde gewasbescherming daarin meegenomen worden?

Werkwijze

- Om een antwoord te krijgen op bovengenoemde vraag heeft het EC-LNV in samenwerking met het Centrum voor Landbouw en Milieu (CLM) verschillende vertegenwoordigers van relevante ketenpartijen geïnterviewd.

Het project bestaat uit twee delen

- 1) Een inhoudelijk voorbereiding, waarin een aantal vertegenwoordigers uit de wordt geïnterviewd over mogelijke aanknopingspunten tussen overheid en bedrijfsleven op het gebied van certificering van duurzame landbouwproducten en productiewijzen, inclusief het aspect geïntegreerde gewasbescherming.
- 2) Een rondetafelgesprek waarin nader op deze aanknopingspunten wordt ingegaan en de mogelijke samenwerking tussen de ketenpartijen en de overheid en zo mogelijk het bereiken van overeenstemming en maken van afspraken.

Eerste deel van het project

Het eerste deel bestaat uit het verzamelen van informatie en het maken van de analyses, nodig voor de op te stellen discussienota. Dit rapport gaat alleen in op deel één van het project.

2 Resultaten

De samenvattingen van de interviews staan weergegeven in de bijlage. Bij de uitwerking daarvan is ook de aanwezige kennis van het Expertisecentrum LNV en CLM gebruikt.

Geïnterviewd zijn:

- Dhr C. van Leeuwen en dhr. A. Ton van het Productschap Tuinbouw
- Dhr. J. Ottenheim van de LTO
- Mevr. S. de Jong en dhr. M. Jansen van het Centraal bureau levensmiddelenhandel (CBL)
- Dhr. A.v.d. Linden van de Greenery
- Dhr. F.v.d. Helm van het MPS
- Dhr. R. Welpelo van de KuikenaeR
- Dhr. L. van Keulen van Keten Kwaliteit Melk (KKM)
- Dhr. A. de Hartog van United Biscuits
- Dhr. H. Muilerman van de Stichting Natuur en Milieu
- Mevr. M. Peters van de Consumentenbond

De interviews zijn gehouden met personen, hun mening hoeft niet noodzakelijkerwijs het standpunt van de organisatie weer te geven.

2.1 Gevolgde werkwijze

In de interviews is gevraagd naar de eigen doelstelling en hoe zij doelstellingen van de andere partijen zien of verwachten. Daarbij is ook de aanwezige kennis binnen het Expertisecentrum LNV en CLM gebruikt.

Op basis van deze doelstellingen zijn de verschillende raakvlakken benoemd en is tenslotte beschreven welke rollen en verwachtingen de geïnterviewden voor zichzelf en anderen zien.

Deze werkwijze is gevolgd om na te gaan in hoeverre raakvlakken, verwachtingen en de rollen die men van elkaar verwacht, met elkaar overeenkomen.

Voor verdere ontwikkelingen en acties is overeenstemming hierover, heel belangrijk.

2.2 Onderlinge raakvlakken

Op basis van de gehouden interviews zijn de volgende raakvlakken waarin overheid en ketenpartijen elkaar kunnen versterken te benoemen:

1. Borgen van consumenten- en onderling vertrouwen door:

- Voedselveiligheidseisen
- meer transparantie in leverancierslijnen/totale keten onderling vertrouwen tussen de ketenpartijen onderbouwd door het stellen van eisen aan het geleverde product, productie, bewaring en verwerking van dit product en gebruikte controle- en analysemethoden
- bij productie en verwerking is voldaan aan de wettelijk gestelde eisen
- door onafhankelijke controle en het treffen van sancties
- groeiende behoefte van consumenten/afnemers naar productinformatie over met name herkomst en productiewijze.

2. Certificering:

- Certificering; verschil met de 'achterblijvers', de niet-gecertificeerden;
- het opnemen van (specifieke) bovenwettelijke eisen;
- een beter imago
- sanctiebeleid

3. Optimalisatie van het productieproces door:

- registratie afkomstig van de producent (productie en productiewijze) en de ketenpartijen (afkomst, bewaring, tijdstippen van behandeling en transportgegevens)
- bedrijfsvergelijking cq -doorlichting
- effectief middelenpakket
- stimuleren voorlopers
- kennisontwikkeling en verspreiding
- geïntegreerde gewasbescherming
- duurzaam ondernemen
- behoud internationale concurrentiepositie
- inspelen op maatschappelijke ontwikkelingen.

De geïnterviewde partijen waarderen deze aspecten voor een deel hetzelfde, maar ook voor een deel verschillend (zie tabel 1)

Tabel 1 Mate waarin ketenpartijen en de overheid, aspecten van consumentenvertrouwen, onderscheidend vermogen en productieproces van belang vinden

	Primaire producent (LTO, PT)	Verwerkers/ Veilingen (Greenery, UB, KuikenaeR)	Retail (CBL)	Consument/maatsch. Organisaties. (Consumentenbond, SNM)	Overheid (bron beleidsnota's)
(Consumenten)-vertrouwen					
Voedselveiligheid	++	++	++	+*	++
Transparantie in keten	+	++	++	+*	+
Voldoen aan onderlinge eisen ketenpartijen	+	++	++	+*	-
Voldoen aan wettelijke eisen	+**	+	+	+	++
Onafhankelijke controle/sancties	++	++	++	++	?
Productinformatie	+	+	+	++	+
Onderscheidend vermogen					
Certificering	++	++	++	+*	++
Opnemen bovenwettelijke eisen	-	-/+	-/+	+	++
Verbetering imago	++	+	+	-	+
Sanctiebeleid	++	++	++	++	++
Optimalisatie productieproces					
Registratiegegevens	++	++	++	+	-
Optimalisatie proces	++	++	++	-	-/+***
Effectief middelenpakket	++	+	+	-*	-/+***
Stimuleren voorlopers	++	+	+	-/+	++***
Kennisontwikkeling/ Verspreiding	++	++	++	-/+	++***
Geïntegreerde gewasbescherming	+	+	+	+	++
Duurzaam ondernemen	+	+	+	+	++
Behoud concurrentiepositie	++	++	++	?	++
Inspelen maatschapp. Ontwikkelingen	-/+***	++	++	++	++

<i>Waardering</i>	
+	geïnterviewde vindt het belangrijk
++	geïnterviewde hecht er groot belang aan.
-	geen belang
?	onduidelijk, niet genoemd in het interview
<i>Opmerkingen:</i>	
*	consument gaat er vanuit dat zij geen risico's loopt
**	mits effectief middelenpakket beschikbaar is
***	kan zorgen voor verdere ontwikkeling in geïntegreerde gewasbescherming
****	economische haalbaarheid is randvoorwaarde

2.3 Onderlinge verwachtingen en rollen

Op de drie onderscheiden raakvlakken waarin overheid en ketenpartijen elkaar kunnen versterken, hebben de geïnterviewde partijen verwachtingen over acties en rollen die genomen moeten worden. Dit betreft zowel naar elkaar als naar de overheid. Met name het laatste komt uitvoeriger aan bod, omdat in de interviews hier specifiek naar is gevraagd.

1. Borgen van consument- en onderling vertrouwen

Verwachtingen en rollen die in spelen op borgen van het (consument)vertrouwen zijn gericht op eisen die gesteld worden bij certificering, controle, productinformatie en transparantie van de gehele keten.

Eisen

Voor certificering wordt duidelijk een rol gezien voor de ketenpartijen (primaire producent, verwerker, afzet en retail). De ketenpartijen geven aan dat ze met certificering aan de slag gaan en dat het initiatief voor certificering aan hen moet worden overgelaten. De invulling en vaststelling van de (certificerings)eisen wordt door de ketenpartijen primair als hun taak en verantwoordelijkheid gezien. Uitspraken die in de interviews gedaan werden waren: certificering is voor de markt; de overheid moet van certificering afblijven. De rol die de ketenpartijen voor de overheid zien bij certificering is die van meedenker en gesprekspartner.

De rol van de overheid bij het vaststellen van de bovenwettelijke eisen wordt door de geïnterviewde partijen verschillend gezien.

Rollen die voor de overheid genoemd worden, zijn bijvoorbeeld

- Het landbouwbedrijfsleven: de overheid heeft geen rol heeft bij het vaststellen van deze eisen. Van de overheid wordt wel verwacht dat zij mee wil discussiëren bij de invulling daarvan. Verder wordt van de overheid verwacht, dat zij de toetsing aan nationale en internationale wet- en regelgeving uitvoert;
- Vanuit maatschappelijke organisaties: overheid, zorg ervoor dat de vraag van de burger/consument doorklinkt en pak de rol van regisseur op;
- Ketenpartijen: laat het initiatief voor het opstellen van bovenwettelijke eisen aan de ketenpartijen over. De consument/eindafnemers is uiteindelijk de bepalende factor. De taak die de overheid heeft is het zorgen voor gelijke concurrentieposities tussen de landen door zorg te dragen voor harmonisatie tussen de nationale en internationale wetgeving.

De verwachting is dat steeds meer ketenpartijen aan elkaar eisen gaan stellen. Dit gebeurt al in Engeland waar de retailers eisen stellen die van invloed zijn op de verwerking en verpakking van producten. De indruk is dat dit in toenemende mate ook in meer Europese landen zal gebeuren (als voorbeelden worden Nederland en Duitsland genoemd).

Als er een systeem van certificering is gerealiseerd, verwacht met name het landbouwbedrijfsleven dat de overheid hen betreft bij het ontwikkelen van nieuw

beleid. Dit om in een vroeg stadium tot afstemming te komen over de verplichtingen die nieuwe wetgeving met zich mee kan brengen en de invloed die dat kan hebben op de eisen die in het certificaat zijn opgenomen.

Controle

Bij controle verwachten alle ketenpartijen een duidelijke rol van de overheid. De overheid moet zorgen voor:

1. heldere en toepasbare wetgeving;
  2. toezicht op de naleving van de wettelijke eisen (met name controle op residuen en illegaal gebruik bestrijdingsmiddelen);
  3. een effectief sanctiebeleid bij overtreding van de wettelijke eisen.
-
1. Met betrekking tot de wetgeving verwachten de partijen dat de overheid een rol speelt in de harmonisering van Europese wetgeving voor gewasbeschermingsmiddelen (toelating en residu) en dat de overheid zorgt voor gelijke concurrentievoorwaarden tussen landen.
  2. Een aantal ketenpartijen geven aan dat ze individueel (of via hun zusterorganisatie respectievelijk brancheorganisatie) in internationaal verband ook een rol in harmonisering kunnen en willen spelen.
  3. Bij het toezicht op naleving worden er met name vanuit de landbouwbedrijfsleven aandacht gevraagd voor het scheiden van verantwoordelijkheden tussen certificaatcontroleurs en de overheidscontroleurs en de afstemming tussen deze controles. De maatschappelijke organisatie vraagt de overheid te zorgen voor onafhankelijke controles en er voor te zorgen, dat helder wordt gemaakt op welke wijze deze controles worden uitgevoerd.
  4. Voor een effectief sanctiebeleid wordt niet alleen naar de overheid gekeken, maar ook naar de certificeerders. Ook zij moeten zorgen voor een efficiënt en effectief sanctioneringbeleid vinden vrijwel alle partijen.

Productinformatie

De geïnterviewde maatschappelijke organisaties zien een rol voor de overheid om regels te stellen over het verschaffen van informatie aan consumenten over bijvoorbeeld productiewijze en –omstandigheden, zodat de consumenten cq eindgebruiker kan controleren of de producten duurzaam zijn geproduceerd. Daarnaast vinden zij dat de overheid duidelijk naar de consumenten zou dienen te communiceren wat de overheid al dan niet (kan) doen en wat het bedrijfsleven zelf doet (kan of moet doen).

Ook zou de overheid een maatschappelijke discussie moeten voeren over voedselveiligheid en acceptatie van niet te vermijden risico's (nultolerantie). In deze discussie zal de overheid duidelijk moeten maken wat eenieder er aan doet om het risico zo laag mogelijk te laten.

Transparantie

Om tot transparantie in de totale keten te komen is o.a. de retail van mening dat er een goed systeem nodig is voor tracking en tracing. Voorwaarden voor een dergelijk systeem is dat de informatietechnologie is gestandaardiseerd. Om deze standaardisatie te bereiken is betrokkenheid van alle partijen in de keten noodzakelijk.

2. Het verhogen van het onderscheidend vermogen

Verwachtingen en rollen die inspelen op het onderscheidend vermogen zijn gericht op: controle en handhaving, certificatie-eisen en verbetering van het imago.

Controle en handhaving

De retail en de primaire producenten zien als rol voor de overheid dat zij haar controle met name moet richten op de achterblijvers en frequente overtreders; mede omdat deze de keten in diskrediet kunnen brengen en die daarmee het vertrouwen van de consument ernstig kunnen schaden.

Certificatie-eisen

Er wordt bij de ketenpartijen verschillend gedacht over de vraag of bij certificering de eisen zich beperken tot wettelijk verplichte eisen of dat een certificaat ook

bovenwettelijke eisen kan bevatten. Om helder te kunnen communiceren over de betekenis van een certificaat is het belangrijk dat de verwachtingen over de reikwijdte van een certificaat bij alle ketenpartijen hetzelfde zijn.

Verbering van het imago

De overheid kan bijdragen aan het imago van producten door als afnemer van bepaalde producten een voorbeeldrol op zich te nemen.

3. Optimalisatie van het productieproces

Verwachtingen en rollen die inspelen op de optimalisatie van het productieproces zijn gericht op: geïntegreerde gewasbescherming; het stimuleren van voorlopers en de registratie van gegevens.

Geïntegreerde gewasbescherming

De beelden over hoe verder gekomen kan worden met geïntegreerde gewasbescherming zijn verschillend. Enerzijds wordt aangegeven (vanuit de afzet) dat met name de markt sturend zal zijn. Anderzijds (landbouwbedrijfsleven) wordt gezegd dat er nog te veel open einden zijn en dat daarvoor eerst oplossingen moeten komen, voordat er vaart in het concept van geïntegreerde gewasbescherming kan komen. Ook wordt de waarschuwing gegeven om niet te veel tegelijk te willen.

Van de overheid wordt verwacht (door de afzet en retail) dat ze een rol speelt in de toelating van gewasbeschermingsmiddelen. Om te zorgen dat geïntegreerde gewasbescherming verder vorm krijgt, zou de overheid moeten nagaan welke correctiemiddelen nodig zijn en deze voor beperkte situaties beschikbaar stellen.

Stimuleren voorlopers

Certificeren moet enige beloning inhouden. Het landbouwbedrijfsleven verwacht dat koppeling aan spuitlicentie of aan receptuur en verlenen van eventuele fiscale maatregelen bij kan dragen aan certificering.

Registratie gegevens

De ketenpartijen na de primaire producent hebben de verwachting dat de registratie van het gewasbeschermingsmiddelenverbruik verplicht wordt gesteld.

3 Opties voor de rollen van betrokken partijen

De verwachtingen die de partijen hebben bij de beantwoording van de centrale vraagstelling zijn heel verschillend. Ook de rollen die men van elkaar en van de overheid verwacht zijn voor alle partijen niet hetzelfde.

Echter om verder te komen met certificering is het nodig dat betrokken partijen hun verwachtingen delen. Tevens moet men van elkaar weten welke rollen van elkaar verwacht kunnen worden. Overeenstemming daarbij is voor de verdere ontwikkelingen en acties belangrijk.

Op niet alle aangegeven raakvlakken zijn verwachtingen en rollen even duidelijk, zodat er verschil in interpretatie kan ontstaan. Aanbevolen wordt om na te gaan of er bij deze raakvlakken grote verschillen in verwachting tussen de betrokken partijen bestaan en of de beelden van de rollen die men erop wil innemen worden gedeeld ("de klokken gelijk zetten en gelijke taal spreken").

Is er duidelijkheid over de gezamenlijke raakvlakken en de koers die de ketenpartijen en de overheid wil voeren dan vloeien hier de verantwoordelijkheden/rollen uit voort. Als voorbeeld voor wat het resultaat kan zijn van het delen van de rollen en verwachtingen zijn twee opties uitgewerkt.

In onderstaande tabel zijn deze twee opties voor de overheid als ingang gebruikt. Hieraan zijn de mogelijke rollen en verantwoordelijkheden van de ketenpartijen gekoppeld. De geïnterviewden zijn wel bevraagd over hun visie over de rol van de overheid, maar hierin zijn de opties voor de overheid niet aan de orde gekomen.

Opties	Effectief middelengebruik/aanpak illegale middelen				
	Consument- en maatschappelijke organisaties	Overheid	primaire sector	verwerkers/veil.	retail
Optie 1		Wetgeving aanpassen, controleren en handhaven	Aanpak achterblijvers	Controle-systemen (incl. sancties)	Controle-systemen (incl. sancties)
Optie 2		Stimuleren toelating milieuvriendelijke middelen. Kennisontw. en - kennisverspreiding	Optimalisatie bij toepassers.	Gedifferentieerd beloningssysteem	

- Optie 1: LNV concentreert zich voornamelijk op haar primaire taak: wetgeving, controle en handhaving.
- Optie 2: Naast haar primaire taak legt LNV zich ook toe op stimulering van geïntegreerde gewasbescherming (o.a. door middel van het stimuleren van de toelating van milieuvriendelijke middelen en kennisontwikkeling en -verspreiding van geïntegreerde gewasbescherming).

Bijlage 1 Samenvatting van gehouden interviews

Beknopt overzicht resultaten interviews

Interview	Visie op certificering
Productschap / sector	
LTO	<p>Certificering is een zaak van bedrijfsleven (overheid blijf van certificering af). Certificaten moeten sterker hun eigen sanctioneringbeleid hebben. Helderheid is nodig over verantwoordelijkheid voor controle en handhaving. Idealiter is een scheiding daarbij van verantwoordelijkheden van tussen taken overheid en markt.</p> <p>Vroeger: certificering geen aandachtspunt voor LTO, Nu: voor LTO belangrijk om erbij betrokken te zijn (LTO wil lid worden van EUREP-GAP). Betrokken bij initiatieven op gebied certificering: MPS, MBT (basiszorg), KKM en KPA ledere boer / tuinder zou per 2005 gecertificeerd moeten zijn.</p>
Productschap Tuinbouw	<p>Invloed van afnemer en consument is laatste jaren sterk toegenomen. Van belang is dat alle partijen in de keten daarop inspelen en streven naar optimalisatie, onderlinge afstemming en transparantie.</p> <p>Als voorbeelden werden genoemd het (mede) opstellen en erkennen van kwaliteitsvoorschriften, certificaten en certificatie-eisen (voorbeelden: Hygiene-code, HACCP-certificaat, ¹BRC en EUREP-GAP), zorgen voor transparantie bij productie en afzet (in de keten) en profilering van de (Nederlandse) productie.</p> <p>Het opstellen van certificatie-eisen, criteria, zorgen voor tracking en tracing en transparantie in de keten wil het PT niet alleen stimuleren en maar wil hier ook een bijdrage aan leveren. De uitvoering ligt vanzelfsprekend bij het bedrijfsleven.</p>
KKM	<p>Certificering is bij KKM gericht op borging van thema's die van belang zijn in relatie zuivelonderneming en consument. Niet op de relatie burger en overheid.</p> <p>KKM is daardoor zaak van bedrijfsleven.</p>
Veiling: Greenery	<p>Sterk actief om via certificering in te spelen op wensen van klanten (met name retail). Hebben Greenery-zorgsysteem waarin op dit moment drie niveaus van certificering: Mini EUREP-GAP, EUREP-GAP en Greenery-UK standard. Laatste twee kennen meer eisen: m.b.t. verwerking / inpakken wordt ook voldaan aan British Retail Code (BRC). Greenery ziet graag uniformering van EUREP-GAP op EU-niveau</p>

¹ De BRC-standaard is een Engels initiatief van een aantal grote supermarktketens, die gezamenlijke eisen hebben opgesteld voor hun toeleveranciers. BRC is een afkorting van 'British Retail Consortium'. Deze standaard vereist de toepassing van HACCP en stelt eisen met betrekking tot het kwaliteitszorgsysteem (grotendeels gebaseerd op ISO 9001). In Nederland is de CBL-BRC-code in januari 2001 verschenen. Deze code is een vertaling van de Engelse versie

Certificeerder MPS	MPS is ontstaan als antwoord op maatschappelijke kritiek (vooral op hoge gebruik bestrijdingsmiddelen en energie). Certificering is belangrijk instrument om in het geval van MPS milieuprestaties van sierteelt te verbeteren. MPS heeft vanaf start regeling op standaard (MPS-GAP) en nu ook op hoger niveau (Socially Qualified). Laatste betreft ook arbo. De invulling daarvan wordt met name bepaald door vakbonden en maatschappelijke organisaties. Certificering moet internationaal gericht zijn omdat in de sierteelt ook in het buitenland belangrijke producenten zijn.
Verwerkers	
Kuikenaer	Hebben flexibel ketenconcept (nieuwe eisen snel inpasbaar) voor certificering (geaccrediteerd door Raad va Accreditatie) in de pluimvee sector (traject vanaf opfok via vermeerdering, (eigen) voedercoöperaties, broederijen, vleeskuikens t/m (eigen) slachterijen) gericht op topsegment van de markt. Trachten eisen uit de markt voor te zijn met hun aanpak. Systeem is tracking en tracing (Poultry) met kwaliteitsconcept (Safe Quality Food wat gebaseerd is op HACCP-benadering). Onafhankelijke controle door SGS. Door directe terugkoppeling en bedrijfsvergelijking is optimalisatie productieproces mogelijk (belangrijk voordeel voor deelnemende bedrijven: minder kans dat e.e.a. fout gaat en optimalisatie van hele proces wat financieel voordelen oplevert)
United Biscuits	Voeren kwaliteitsbeleid gebaseerd op wettelijke minimumeisen, dat niet alleen beïnvloed wordt door de overheden (United Biscuits is een multinational), maar vooral door de wensen en eisen van de consument: de eindgebruiker. Maar ook andere ketenpartijen als afnemers/supermarkten stellen eisen aan het geleverde product. Daarbij worden niet alleen eisen gesteld aan de grondstoffen, maar ook aan bewaring en verwerkingsmethoden en gehanteerde analyse- en controlemethoden. United Biscuits ziet daarin een groeiende tendens. De bovenwettelijke eisen, die United Biscuits zelf aan de aangeleverd producten stelt, zijn: <ul style="list-style-type: none"> - alle grondstoffen moeten vrij zijn van genetisch gemodificeerd bestanddelen, - alle vetten en oliën moeten van vegetatieve afkomst zijn - strenge eisen aan de samenstelling van de vetzuren en - nultolerantie t.a.v. gewasbeschermingsmiddelen Deze eisen worden met name door de afnemers, de retail gesteld. Er is duidelijk een tendens naar een toename van eisen. Ook bij concurrentproducenten is een zelfde ontwikkeling te zien.
Retail	
CBL	Het CBL is van mening dat het landbouwbedrijfsleven (primaire sector) een duidelijke rol heeft als het gaat om certificeren. Het landbouwbedrijfsleven zal zelf druk uitoefenen op de leveranciers die "achterblijven". Vertrouwen is binnen de levensmiddelketens een belangrijk item. CBL is coördinator voor de Nederlandse deelnemers aan EUREP-GAP. <p>De nationale wetgeving is de basis van EUREP-GAP. De voorschriften van de Codex Alimentaris, vastgesteld door</p>

	de EU en welke in 2003 in werking treedt, zullen in de EUREP-GAP-voorschriften worden opgenomen. De voedselveiligheid wordt hierdoor beter verankerd.
Maatschappelijke organisaties	
Consumentenbond	Is voorstander van ketencertificering vanuit o.a. duurzaamheid maar val consument niet lastig met allerlei keurmerken. Supermarkten resp. alle partijen in de keten moeten toegroeien naar situatie dat ze alleen nog gecertificeerde producten inkopen.
St. Natuur & Milieu	SNM is grote voorstander van duurzaam ondernemen. Dat de retail nu bezig is met invoering EUREP-GAP (voldoen aan minimum eisen) is volgens SNM een goede start en wordt gezien als inhaalslag. De overheid is de laatste 20-jaar vrij passief geweest, heeft niet voldoende gehandhaafd en daardoor is veel gedoogd. Huidige keurmerken hebben in het algemeen weinig waarde volgens SNM (weinig betrouwbaar en moeilijk controleerbare systemen). Milieukeur werd als uitzondering genoemd, maar zij heeft slechts weinig deelname van bedrijven.
EC-LNV	Schakels moeten overtuigd zijn van een (gezamenlijk) probleem alvorens zij over gaan tot certificering.

Interview	Visie op geïntegreerde gewasbescherming
Productschap / sector	
LTO	Visie is in het interview niet uitgebreid besproken. Voor geïntegreerde gewasbescherming is leerfactor belangrijk element. Gewasbeschermingplan koppelen aan spuitlicentie (inclusief de vereisten van bijscholing hiervoor gewenst.
Productschap Tuinbouw	Zicht op gezonde teelt (ZOGT) is vertroebeld door discussie / over de problematiek over toelatingsbeleid middelen Breedte middelenpakket). ZOGT zou je (fiscaal) aantrekkelijk moeten maken net als groen beleggen. Ondernemer zal geen hogere kosten maken als hij het niet terugverdient. M.b.t. certificering geïntegreerde teelt: overheid zou over moeten gaan naar erkenning ketengarantiesystemen.
KKM	Gewasbescherming is geen issue in KKM en zal het ook niet worden. Gebruik in maïs en grasland is gering en residue vormen nauwelijks een risico voor de kwaliteit van de melk.
Veiling: Greenery	Door te beperkte mogelijkheden om chemisch te corrigeren is er op dit moment eerder sprake van achter- dan vooruitgang op gebied geïntegreerde bestrijding.
Certificeerder: MPS	MPS is gericht op het verminderen van het verbruik van bestrijdingsmiddelen (sluit ook aan bij GLAMI). Via de recent ontwikkelde MPS-milieu-indicator gaat MPS zich ook richten op vermindering van de milieubelasting. Het doel staat dus centraal. Wanneer dit doel bereikt wordt via geïntegreerde gewasbescherming vindt MPS dat prima, maar het is geen 'must'. In het 'Socially Qualified' certificaat is vooral extra aandacht voor de verbetering werkomstandigheden, dat men name voor het buitenland aanpassingen zal vragen. In NL is dit geregeld in CAO of ARBO-wetgeving.

Verwerkers	
KuikenaeR	PM
United Biscuits	Eist van de aangeleverde producten, dat deze vrij zijn van gewasbeschermingsmiddelen (nul-tolerantie). Geïntegreerde teelt kan daarbij een middel zijn. UB heeft regelmatig internationaal overleg met de 'concurrentie' om daardoor een gemeenschappelijk beleid te ontwikkelen en om gezamenlijk te werken aan het voorkomen van (mogelijke) voedingsmiddelenschandalen. Het internationale overleg en de brancheorganisatie hebben een belangrijke rol als het gaat om bijvoorbeeld beleid t.a.v. residuen (waaronder gewasbeschermingsmiddelen)
Retail	
CBL	Concurrentiepositie is, daar levensmiddelen internationaal worden ingekocht, een belangrijk item. Over onder andere aspecten rond o.a. EUREP-GAP, voedselveiligheid en kwaliteitseisen heeft het CBL regelmatig contact met haar internationale zusterorganisaties. Met name de Engelse supermarkten stellen door de eisen die vanuit de consument gesteld worden, zwaardere product- en productie-eisen dan deze in bijvoorbeeld in Duitsland.
Maatschappelijke organisaties	
Consumentenbond	Naar situatie dat producten (ook import) voldoen aan NL residu-normen voor bestrijdingsmiddelen. Naar duurzame inzet gewasbescherming
St. Natuur & Milieu	Nog veel te winnen op gebied van geïntegreerde gewasbescherming (producten moeten (nagenoeg) residuvrij geleverd kunnen worden). Naast regelgeving gericht op toelating middelen teeltwijze onder de loep nemen: hierdoor komt in beeld wat echt aan chemische (correctie)middelen noodzakelijk is.
EC-LNV	Aansluiten bij vereisen vanuit de retail. Belangrijk aanknopingspunt zou residuvrije producten zijn. Kanttekeningen hierbij zijn: voldoen aan wettelijke eisen zegt de retail niets. Overheid is immers verantwoordelijk voor controle en handhaving. Op basis van monitoring van de Keuringsdienst van Waren blijkt dat de aangetroffen residuen zelden tot voedselveiligheidsproblemen leiden. Wel speelt de perceptie bij de consument een belangrijke rol. Dus als het in het certificeringssysteem wordt toegestaan, dat middelen mogen worden gebruikt, die voor niet-gecertificeerde telers zijn verboden, is dat aan de consument nauwelijks uit te leggen. (althans zo verwoord in nota zicht op gezonde teelt)

Interview	Visie op komende ontwikkelingen
Productschap / sector	
LTO	Certificering is een ontwikkeling die doorgaat. LTO streeft ernaar om plantaardige productie per 2005 volledig gecertificeerd te laten zijn. Voor gewasbescherming is belangrijk dat overheid kennisontwikkeling ondersteunt (zoals gewasbeschermingsplan en koppeling spuitlicentie) en effectief middelenpakket realiseert.

Productschap Tuinbouw	<p>Consument/afnemer heeft een groeiende behoefte aan informatie van het eindproduct: zoals voedselveiligheid, herkomst en productiewijze.</p> <p>Noodzaak tot tracking en tracing en uitwisseling van informatie.</p> <p>Standaardisatie van technologie en gegevens zijn een belangrijke voorwaarde voor informatisering in de keten. Informatietechnologie helpt echter niet alleen de communicatie tussen ketenpartners en de aansturing van de keten. Het biedt ook de mogelijkheid om informatie vanuit de markt terug te koppelen naar de afzonderlijke schakels. Zo kan er snel gereageerd worden op de wensen van de consument.</p>
KKM	Zuivelkolom zal zich vanuit voedselveiligheid niet bezig houden met gewasbescherming (is geen probleem). Wel met bijvoorbeeld verminderen van risico's van veevoer.
Veiling: Greenery	Er is een ontwikkeling in een toename in eisen, waaraan voldoen moet worden. Bijvoorbeeld Quality und Sicherheit (Duitse eisen) die hoger zullen liggen dan deze van EUREP-GAP. Verdere zullen waarschijnlijk Britse supers verdere eisen stellen op gebied scheiding productiestromen. Verder zijn er nadere eisen afnemers te verwachten.
Certificeerder MPS	MPS zal MPS-indicator toe gaan passen en Socially qualified verder ontwikkelen. Gewasbescherming blijft belangrijk onderdeel van certificaat.
Verwerkers	
KuikenaerR	Verdere kwaliteitseisen die in certificering geborgd moeten gaan worden
United Biscuits	<p>De bovenwettelijke eisen, die United Biscuits zelf aan de aangeleverd producten stelt, zijn:</p> <p>vrij van genetisch gemodificeerd bestanddelen, alle vetten en oliën moeten van vegetatieve afkomst zijn</p> <p>strengere eisen aan de samenstelling van de vetzuren, nultolerantie t.a.v. gewasbeschermingsmiddelen (geïntegreerde gewasbescherming kan daarbij een middel zijn)</p> <p>Deze eisen worden met name door de afnemers, de retail gesteld. Er is duidelijk een tendens naar een toename van eisen.</p> <p>Oorzaak volgens UB: het voorkomen van schandalen en de toenemende 'claimcultuur'.</p>
Retail	
CBL	<p>Bij de Nederlandse supermarkten zijn in de komende jaren de prioriteiten:</p> <p>transparantie in leverancierslijnen</p> <p>transparantie van de totale keten</p> <p>tracking en tracing.</p> <p>In de komende jaren zal het begrip betrouwbaarheid een belangrijke rol spelen.</p>
Maatschappelijke organisaties	
Consumentenbond	Ketens zo inrichten dat alleen in supermarkten nog gecertificeerde (gericht op duurzaam geproduceerd zijn) producten worden verkocht. Consumentenbond stimuleert duurzame initiatieven en ziet voor zichzelf een rol weggelegd om na te gaan in hoeverre producten in supermarkten zijn ingekocht op basis van duurzaamheid (benchmarking)

St. Natuur & Milieu	<p>Uitgangspunt voor de bedrijven aan het eind van de keten zijn de wensen en eisen van de consument.</p> <p>Voor de retail is het belangrijk dat de consumenten vertrouwen hebben in de producten die zij kopen en in de supermarkt waar ze deze kopen. Om deze reden (vertrouwen in producten en supermarkten) begint nu het overtreden van residunormen een item te worden bij het bedrijfsleven.</p> <p>Met de invoering van EUREP-GAP is een begin gemaakt om te komen tot gecertificeerde ketens: naar (nagenoeg) residuvrije producten</p>
EC-LNV	<p>Aanhaken bij de behoefte van de consument naar maatschappelijk verantwoord voedsel/producten.</p> <p>Duurzaam geproduceerd voedsel is een van de sleutelwoorden maar ook de productie van gezond voedsel en het naleven van arbeidsomstandigheden spelen een rol.</p> <p>Inspelen op administratieve lasten vermindering zowel bij de overheid als bij de primaire sector.</p> <p>Certificering kan een positieve rol spelen bij bijvoorbeeld importverklaringen .</p> <p>Trends in omliggende landen (m.n. Engeland en Duitsland) om voedsel van eigen bodem te willen eten.</p>

Interview	Visie op rollen overheid
Productschap / sector	
LTO	<p>Eisen dat certificering voldoet aan huidige wet- en regelgeving</p> <ul style="list-style-type: none"> -Certificering conform Raad voor Accreditatie -Afspraak maken over gewasbeschermingplan <p>Al het andere is aan de markt, tenzij overheid als marktpartij optreedt. Dan kan overheid ondersteuning bieden aan niet-chemische alternatieven</p>
Productschap Tuinbouw	<p>De overheid heeft tot taak te zorgen voor een heldere wetgeving, toe te zien op naleving en daar waar nodig streng te handhaven en sancties op te leggen.</p> <p>Als het gaat om het stellen van bovenwettelijke eisen moet de overheid het initiatief aan de marktpartijen/ketenpartijen over laten: de consument/eindafnemer is uiteindelijk de bepalende factor. De overheid is op dit moment niet helder in haar beleid, dat zich bovendien te veel beperkt tot de methodiek- (geïntegreerde teelt) en middeldiscussie.</p> <p>De overheid zou zich moeten beperken tot het toetsen van de certificeringseisen die door het bedrijfsleven worden opgesteld en niet tot het zelf opstellen daarvan.</p> <p>Overheidscontrole afstemmen op certificeringactiviteiten bedrijfsleven (voorkomen dat onnodig dubbel controles plaatsvinden. De private controle op de bovenwettelijke eisen zal zich ook bezig moeten houden met de wettelijke eisen.</p> <p>Overheid moet zich richten op achterblijvers, de niet gecertificeerden)</p> <p>De controle en toezicht op de naleving door overheid en bedrijfsleven moet meer op elkaar worden afgestemd.</p> <p>Zij zou de controle en toezicht op de naleving van wettelijke voorschriften aan moeten sluiten op de mate waarin het bedrijfsleven eigen (gecertificeerde) controle uitvoert.</p> <p>Voornemens van de overheid in deze richting zijn naar de mening van het PT te lang blijven liggen.</p> <p>Overheid kan bovenwettelijke eisen van b.v. ZOGT stimuleren door dit (b.v. fiscaal) aantrekkelijk te maken.</p>

	Goede voorbeeld geven: terwijl overheid duurzaam ondernemen propageert is van duurzaam inkopen door diezelfde overheid nauwelijks iets te merken. Vb. van deelnemende bedrijven aan het (duurzaamheid) keurmerk in de boomteelt (QualiTree) is nauwelijks enige waardering (en afname) vanuit de institutionele markt bespeurbaar (gemeente Tilburg is één van de weinige uitzonderingen; wel is door LNV gepropageerd QualiTree producten in te kopen...)
KKM	Toezicht regelen op bedrijven zonder KKM -opname van bovenwettelijke eisen in een collectief systeem mogelijk maken
Veiling: Greenery	Zorgen voor gelijke concurrentievoorwaarden tussen landen door harmonisering wetgeving gewasbeschermingsmiddelen (toelatingsbeleid) Nagaan welke belemmeringen er zijn m.b.t. geïntegreerde bestrijding en hoe dat opgelost kan worden. Indien te beperkt correctiemiddelen: nagaan of voorwaarden voor gebruik te formuleren zijn gezien politieke krachtenveld
Certificeerder MPS	Voorlichting en beloning van certificering of afstraffing van niet gecertificeerd zijn (b.v. certificatie koppelen aan spuitlicentie of recept bestrijdingsmiddel). -Niet handhaving bovenwettelijke eisen, daar is onafhankelijke controle voor (zoals MPS).
Verwerkers	
KuikenaeR	Niet besproken
United Biscuits	De toegevoegde rol en toegevoegde waarde van de overheid ligt met name bij: kaderscheppend zijn, (heldere) wetgeving opstellen, voorlichting hierover aan betrokkenen, toezien op de naleving van de wetgeving, opstellen en verplichten van registratie van bestrijdingsmiddelen bij de primaire producent. UB is er principieel op tegen dat de overheid eisen van certificaten gaat vaststellen.
Retail	
CBL	De rol van de overheid ligt in de eerste plaats voor het zorgen van een heldere en toepasbare wetgeving. Verder heeft de overheid een rol als het gaat om achterblijvende producenten: zij moeten strenger gecontroleerd worden en beboet, wanneer zij de wet overtreden. Achterblijvers zullen een bedreiging vormen, omdat betrouwbaarheid en transparantie in de komende jaren van het aller grootste belang zijn. Verder heeft de overheid een belangrijke rol bij het onderzoek naar residuen/illegaal gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, het stimuleren van de toelating van 'betere', minder milieubelastende middelen en internationale harmonisatie op het gebied van bijvoorbeeld toelatingen van gewasbeschermingsmiddelen.
Maatschappelijke organisaties	
Consumentenbond	Duidelijk naar consument communiceren wat zij wel doet en wat niet (en dus het bedrijfsleven zelf doet)/ Veel meer preventief strategische steekproeven nemen (ook importproducten) met goede sancties. Hiertoe overgaan tot vergunningstelsel op basis van (keten)certificering. Desnoods intrekking vergunning en vooraf i.p.v. nu achteraf Maatschappelijke discussie voeren over risico's (nul bestaat niet). Bij bovenwettelijke eisen optreden als marktmeester/ regisseur, d.w.z. mogelijk maken dat de markt functioneert,

	niet door voor te schrijven hoe geproduceerd zou moeten worden maar door regels op te stellen die eerlijke concurrentie en vraag mogelijk maken en hierop controleren. Informatierecht consument opdat hij kan weten wat er gebeurd is.
St. Natuur & Milieu	Overheid moet meedoen aan samenspel met bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties waarbij de vraag van de burger kan doorklinken I.v.m. duurzaam ondernemen zorgen dat er regels worden gesteld over verschaffen van informatie over productiewijze van producten (zodat gecontroleerd kan worden of daadwerkelijk duurzaam is geproduceerd. Zorgen voor adequate handhaving (incl. effectieve sancties tegen overtreders)
EC-LNV	Omslag maken van regelgeven naar faciliteren. De omslag van regelgeven naar faciliteren gaat gepaard met een andere soort vertrouwen. Deze omslag brengt met zich mee dat LNV meer uit de beleidswerken moeten halen. Administratieve lastenvermindering Certificeringseisen op basis van geïntegreerde gewasbescherming laten meeliften in het MVO traject van de Directie I&H (LNV). Aansluiten bij belevingswereld van consument (niet zozeer op gezondheid en voedselveiligheid). inspelen op kennisbehoefte primaire producent. Ervaringen van BIOM-project (begeleiding, studiegroepen en in contact brengen met retail en consumentenperspectief) toepassen.

Interview	Visie op agendapunten rondetafelgesprek
Productschap / sector	
LTO	Gezamenlijke problemen benoemen (ZOGT valse start gemaakt, overheid heeft achterstand) LNV moet wat te bieden hebben (bijvoorbeeld volledige conformatie NL aan EU-trajecten).
Productschap Tuinbouw	Helder maken en bevestigen van rollen, taken en verantwoordelijkheden (met name tot datgene wat vanuit 'Brussel' op ons afkomt).
KKM	Een rondetafel op het gebied van certificering duurzame landbouwproductie met de focus op geïntegreerde gewasbescherming is voor de zuivel niet interessant. Dit ligt anders voor thema als diergezondheid.
Veiling: Greenery	Nagaan hoe geïntegreerde gewasbescherming (verdere terugdringing afhankelijkheid bestrijdingsmiddelen) weer opgepakt kan worden. Wie kan wat doen (rollen en verantwoordelijkheden). Mogelijkheden voor harmonisatie EUREP-GAP op gebied bestrijdingsmiddelen, voedselveiligheid en terugdringing residuen in producten
Certificeerder MPS	-Bespreking effect en doel van certificering -Bespreking voorlichting, realisatie mentaliteitsverandering richting duurzaam ondernemen? -Bespreking aanpak achterblijvers en beloning voorlopers

Verwerkers	
Kuikenaer	Antwoord vinden op de vragen: Wat is het effect van Geïntegreerde bestrijding op milieu? Is geïntegreerde bestrijding vermarktbaar, c.q. zijn extra kosten terug te verdienen? Leeft Geïntegreerde bestrijding bij consument dan wel is het leefbaar te maken? Is verbeterde marktpositie mogelijk door geïntegreerde bestrijding? Draagt het bij aan verbeterde concurrentie positie? Willen we op dit punt voorop lopen?
United Biscuits	Belangrijk gespreksonderwerpen zouden moeten zijn: het nagaan van de mogelijkheden voor harmoniseren van eisen, die gesteld worden in de verschillende certificaten en in het kader daarvan mogelijkheden voor harmonisatie van handhaving en controles.
Retail	
CBL	In de afgelopen jaren is over dit onderwerp (in het kader van zicht op gezonde teelt) meerdere malen gesproken. Het rondetafelgesprek zal iets nieuws moeten zijn, iets concreets einddoel moeten hebben: anders heeft het geen zin.
Maatschappelijke organisaties	
Consumentenbond	Koppeling controle gegevens bedrijfsleven en overheid Consumenten- en maatschappelijke organisaties moeten toegang kunnen krijgen hoe zaken geproduceerd zijn Hoe handhaving realistisch realiseren (ook certificering vereist (onafhankelijk) controle Analyse van de keten: wie heeft er de mogelijkheid om inkoop te sturen op duurzaamheid
St. Natuur & Milieu	Te behandelen thema's / vragen: - milieudoelstelling - van welke principes wil men uitgaat (het Nee tenzij principe van Gezicht op gezonde teelt?) - op welke manier moet dit worden vastgelegd - uitvoeringsorganisatie - monitoring - controle en handhaving - transparantie Van belang is dat er voor alle partijen winst inzigt (voor de ene milieuwinst, andere imago) en dat ervoor gezorgd wordt dat niet grote groepen buiten de boot vallen.
EC-LNV	Wie heeft het probleem. Rollen en verantwoordelijkheden. Doelen, ambities en termijnen. Effect en doel van certificering Hoe verwerf je zo veel mogelijk deelnemers via voorlichting? Hoe bewerkstellig je mentaliteitsverandering richting duurzaam ondernemen? Hoe onderkant ondernemers (die wettelijk over de schreef gaan aanpakken? Hoe beloon je voorlopers en verspreid je hun kennis?

Interview	Visie op uit te nodigen instanties (personen)
Productschap / sector	
LTO	Minister en directeuren marktpartijen. Namens primaire sector: LTO, Greenery en vertegenwoordiger EUREP-GAP. Ook kleinere uitnodigen i.v.m. draagvlak in primaire sector, o.a. Qaulitree
Productschap Tuinbouw	Het Productschap staat positief tot het deel nemen aan een ronde tafelgesprek. Andere deelnemers: LTO, Consumentenbond, CBL, relevante ketenpartijen en maatschappelijke organisaties, mits bereid tot het sluiten van compromis
KKM	n.v.t.
Veiling: Greenery	Alle marktpartijen: CBL (namens retail), consumentenorganisaties (Consumentenbond, St. Natuur en Milieu, Milieudefensie), Greenery, handel sierteelt en LTO
Certificeerder MPS	Marktpartijen en maatschappelijke organisaties.
Verwerkers	
KuikenaeR	Niet besproken
United Biscuits	De eigenbranchevereniging
Retail	
CBL	In ieder geval LTO en EUREP-GAP-vertegenwoordigers
Maatschappelijke organisaties	
Consumentenbond	Professor(en) uit Wageningen Vertegenwoordiging primaire producenten Veilingen, Retail, vertegenwoordiger Min. VROM Maatschappelijke organisaties en mogelijk Consumentenbond
St. Natuur & Milieu	Directeur of ketenmanager grootste retailers en Unilever Overheid Maatschappelijke organisaties als St. Natuur en Milieu, Consumentenbond en Natuurmonumenten Vertegenwoordigers primaire producenten

Bijlage 2 Lijst van geïnterviewden

Productschap Tuinbouw
Dhr C. van Leeuwen en dhr. A. Ton, afdeling kwaliteit

LTO
Dhr. J. Ottenheim

Centraal bureau levensmiddelenhandel (CBL)
Mevr. S. de Jong en dhr. M. Jansen

Greenery
Dhr. A.v.d. Linden

MPS
Dhr. F.v.d. Helm

Kuikenaer
Dhr. R. Welpelo

Keten Kwaliteit Melk (KKM)
Dhr. L. van Keulen

United Biscuits
Dhr. A. de Hartog

Stichting Natuur en Milieu
Dhr. H. Muilerman

Consumentenbond
Mevr. M. Peters